

УДК 658: 330.341.1

Н.С. ХОДОРОВА, студент, НТУ «ХПІ» м. Харків.
С.І. ВІХЛЯЄВА, к.е.н., доц., НТУ «ХПІ» м. Харків.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В даній статті були розглянуті особливості здійснення інноваційної діяльності на підприємствах малого бізнесу і способи організації структури управління фінансами на малих підприємствах, проаналізовані джерела фінансування малого бізнесу, зроблені висновки та дані рекомендації.

In given clause features of realization of innovative activity at the enterprises of small business and ways of the organization of structure of management by the finance at the fine enterprises have been considered, sources of financing of small business are analyzed, drawn conclusions and recommendations are given.

Ключові слова: Інноваційна діяльність, малі підприємства та ін.

Вступ: Актуальність даної статті обумовлена необхідністю розвитку сектора малого підприємництва України як важливої і неінвід'ємної частини економічної системи. У економічно розвинених країнах малі підприємства виступають найбільшим роботодавцем. Так, на 1 січня 2009 року частка працівників, зайнятих на малих підприємствах США складала 54%, Японії – 78%, Китаю – 75 %, Італії – 73 %, Німеччині – 70 %, Великобританії – 49 %, Угорщині – 67 %. Для Росії питома вага працівників складала - 16 %, України – 19,6 %; Республіки Білорусь - 10,5 % від загальної кількості економічно активного населення [1].

Окрім цього, малі підприємства виступають зручною формою організації бізнесу, будучи найважливішим системообразуючим елементом у фінансовій системі будь-якої розвиненої держави, що забезпечує значний внесок у формування макроекономічних показників.

Так, на 1 січня 2009 року питома вага малих підприємств у валовому внутрішньому продукті США складала – 50-52 %, Японії – 52-55 %, Китаю – 60 %, Італії – 57-60 %, Німеччині – 49-52 %, Великобританії – 50-53 %. Країни пострадянського простору демонструють інші результати: питома вага у валовому внутрішньому продукті малих підприємств Росії складала 10-12%; України – 4,8 %; Республіки Білорусь - 6,7 % [1].

Питання оцінки інноваційного потенціалу різних економічних систем є предметом активних досліджень протягом багатьох років, що підтверджує

важливість даної категорії в питаннях економічного розвитку підприємств, галузей і економіки в цілому.

Першими крупними теоретиками інноваційних процесів по праву вважаються Й.Шумпетер і Н.Д.Кондратьєв. Сучасні учені В.М.Аньшин, А.І.Анчишкін, І.Т.Балабанов, Е.М.Блех, А.І.Гаврілов, І.Р.Гимаєв, С.Ю.Глазьев, А.А.Дагаєв, Е.В.Евтушенко, П.Н.Завлін, А.Х.Махмутов, Е.А.Уткин, А.Р.Фатхутдінов, Ю.В.Яковец та ін. досліджували широкий круг теоретичних і практичних проблем підвищення ефективності виробництва в результаті інноваційної діяльності.

Проте велика частина робіт носить переважно загальнотеоретичний характер або присвячена вирішенню окремих аспектів проблеми. Питання особливостям інноваційної діяльності малих підприємств не отримали достатнього освітлення.

Постановка завдання. Визначення особливостей здійснення інноваційної діяльності на підприємствах малого бізнесу, вибір джерел фінансування і розробка напрямів способу організації структури управління фінансами малого бізнесу.

Методологія: під час дослідження були використані загальнонаукові методи для розгляду таких визначень як: інноваційна діяльність, малий бізнес та ін. в розрізі сучасних проблем в галузі міжнародної співпраці і кооперації а також галузі трансферу технологій.

Безумовно, розвиток ринкових відносин припускає вільне і рівноправне існування і розвиток підприємств різних форм власності і розмірів. Проте не викликає сумніву, що «ринковим генератором» інноваційних ідей є підприємства малого бізнесу, оскільки саме вони відрізняються високою гнучкістю і оперативністю в ухваленні рішень в умовах ринку, сприйнятливістю до нововведень у виробничій і управлінській діяльності, швидкою адаптацією до зовнішніх дій, високим рівнем спеціалізації виробництва і праці, швидкою оборотністю засобів і невеликими витратами по управлінню. Перераховані особливості є важливою передумовою до формування високого рівня інноваційного потенціалу даних підприємств.

Ще одна з найважливіших особливостей малих підприємств, що вигідно відрізняє їх від великих – це здатність швидко переорієнтувати виробництво, перемкнеться на іншій, більш прибутковий, вид діяльності. Саме ця особливість визначає значимість для малих підприємств організації системи фінансового менеджменту, що дозволяє врахувати їх особливості і ризики, забезпечити платоспроможність, ліквідність і їх фінансову стійкість.

Ризики малих підприємств значно перевищують рівень ризику крупного бізнесу. Це пов'язано з тим, що малі підприємства вимушені функціонувати в умовах високої конкуренції, на відносно невеликих ринках.

Результати дослідження. Мале підприємство від великого відрізняється по цілям і завданням, які воно створене вирішувати. Малі підприємства реалізують підприємницький інтерес і ініціативу власника, який найчастіше виступає і керівником, і генератором ідей, і фінансовим керівником. Відповідно, багато рішень щодо діяльності даного підприємства базується на авторитетній думці власника – керівника. Якщо перед крупним підприємством ставляться завдання максимізації вартості компанії, поліпшення показників капіталізації, зростання курсової вартості акцій, то мале підприємство створюється з метою реалізації амбіцій власника, які можуть полягати в тому, що:

1) власник ставить перед собою мету бути самостійним, бути господарем самому собі;

2) бути корисним суспільству;

3) реалізувати свої організаторські здібності;

4) поліпшити, максимізувати свій добробут.

У виборі джерел фінансування малий бізнес обмежений. Основним джерелом фінансових ресурсів для малих підприємств є внески власників. Для залучення первинного капіталу вони не можуть дозволити собі випуск акцій. Отримання банківського кредиту достатньо ускладнене, особливо на етапі створення підприємства, тому основними джерелами засобів є засоби власника. Звідси витікає особлива структура джерел фінансування малих підприємств – найбільшу питому вагу (близько 60 – 70 %) займають засоби власника, і засоби, отримані їм від інших приватних осіб, також кредиторська заборгованість, в кращому разі – засоби фондів підтримки малого підприємництва, бюджетні кошти; банківські кредити.

Свою діяльність малі підприємства здійснюють по виробництву і реалізації продукції, робіт, послуг – отже, для досягнення максимального прибутку підприємство повинне реалізовувати саме те, що в даний момент необхідне ринку – таким чином, виникає необхідність в проведенні маркетингових досліджень. А маркетингові дослідження вимагають значних грошових вкладень і витрат часу, якими малі підприємства зазвичай не розташовують. Тому питання про продукцію, об'єми її виробництва, реалізації зазвичай вирішується таким чином: проводимо те, що замовляють; надаємо ті послуги і проводимо такі роботи – за якими приходять. У такому підході можна

відзначити і позитивні риси – малі підприємства краще знають своїх клієнтів, ніж великі; можуть своєчасно підлаштуватися під умови, що змінилися, і кон'юнктуру ринку, тобто є більш конкурентоздатними ніж крупні підприємства.

Зі всього вищесказаного витікає ще одна важлива особливість малих підприємств – особлива структура управління підприємством. Як правило, управління даним підприємством по всіх напрямках: основній, фінансовій і інвестиційній діяльності здійснюється на підставі знань і вирішень керівника. У структурі малих підприємств часто відсутні фінансові служби, управління фінансами здійснюється бухгалтером, який реалізує інтереси власника, звідси витікає подвійна бухгалтерія, чорний нал, інші незаконні способи ухилення від податків [3].

Проте заперечувати той факт, що на рівні керівника зазвичай ведеться мінімальна фінансова робота не можна. Навряд чи знайдеться керівник, який хоч би приблизно на початку кожного місяця не планує надходження доходів, не визначає напрям витрат, вирішує, чи вистачить йому засобів – здійснення примітивного фінансового планування. Також навряд чи знайдеться керівник, який не здійснює контроль за діяльністю підлеглих, якого не цікавитиме чому не була отримана запланована ним сума прибутку до кінця місяця. Будь-який керівник розуміє, що не зможе добитися жодної з поставлених перед підприємством завдань без достатнього об'єму грошових ресурсів – управління окремими видами оборотних активів. Але в більшості випадків керівник не має відповідної економічної освіти, і це не дозволяє йому приймати обгрунтовані і прораховані, з наукової точки зору, управлінські рішення, що також можна визнати причиною краху великого числа малих підприємств.

На даний момент часу існує три способи організації структури управління фінансами малого бізнесу:

1) поєднання посад головного бухгалтера і фінансового менеджера в одній особі. У даній ситуації витрати на утримання фінансової служби знижуються, проте погіршується якість ухвалюємих рішень;

2) створення окремого фінансового відділу, залучення фінансового менеджера. Це вимагає значних витрат, оскільки фахівці з фінансів коштують дорого, а наймати малодосвідченого і некваліфікованого фінансиста може призвести до поганих наслідків;

3) передача фінансового управління до спеціалізованій організації, так званий аутсорсинг. До позитивних сторін аутсорсинга відноситься висока якість

рішень, до негативних – відсутність вибору аутсорсингових компаній на ринках країн.

Висновок. Підводячи підсумки, важливо відзначити, що саме малий бізнес може реалізувати національні інтереси країн пострадянського простору, сприяти розвитку конкуренції і забезпеченню зайнятості населення, тому в його відношенні необхідно проводити ефективну політику державної підтримки, через оптимізацію оподаткування даних підприємств, створення можливостей для полегшення процедур отримання і використання позикових ресурсів, надання фінансових пільг і привілеїв малим підприємствам, що знов створюються, і що вже діють, консультування і інформаційне забезпечення, розвиток інкубаторів малого підприємництва і інноваційних центрів. Окрім цього, найважливішим внутрішнім чинником ефективної діяльності малих підприємств повинна стати розроблена система фінансового менеджменту, що враховує вище перелічені особливості, орієнтована на досягнення мети діяльності малого підприємства.

Список літератури: 1. Статистическая информация// Министерство статистики и анализа Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа: <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/main1.php>. 2. Инновационный менеджмент: Учебное пособие / Под ред. д.э.н., проф. Л.Н. Оголевой - М.: ИНФРА-М, 2001. - 238 с. 3. <http://perspectives.utmn.ru/?n=3&y=2003&id=26>

Подано до редакції 01.03.2010